

Θρησκεία ή βίωμα;

Οι χριστιανοί, κόπτονται συχνά, ότι η δική τους θρησκεία είναι η “μόνη αληθινή”, δεν είναι σαν των άλλων, δεν είναι θρησκεία αλλά αυθεντικό βίωμα που απαντά στην υποτιθέμενη κλήση του Θεού στον άνθρωπο. Αγνοούν, αν δεν μπορούν να κάνουν αλλιώς, όλα τα προβλήματα αυθεντικότητας και ιστορικότητας

των γραφών τους και λένε “αφού εμείς βιώνουμε τον Χριστό, τι σημασία έχουν όλα αυτά; έχουμε τις “αποδείξεις” για αυτό που ψάχνουμε, γιατί τις βιώνουμε καθημερινά και αισθανόμαστε υπέροχα στην επαφή του βιώματος αυτού”.

Βέβαια το να ανακαλύπτεις κάτι προσωπικό για το οποίο έχεις ήδη πειστεί από μικρός ότι υπάρχει, αφού και άλλοι σε διαβεβαιώνουν ότι αρκετοί το έχουν “βιώσει”, είναι ένα αμφιλεγόμενο από τη φύση του θέμα. Άλλωστε με την ίδια θέρμη και οι άλλοι θεϊστές ανακαλύπτουν τον δικό τους θεό, αφού αυτόν είχαν πειστεί από μικροί να θεωρούν ως τον μόνο αληθινό, και ο κοινωνικός τους περίγυρος μόνο αυτή την προοπτική θα δεχόταν. Είναι προφανές εδώ ,ότι αυτό, αν και όσο δουλεύει, προϋποθέτει τον έλεγχο της κοινωνίας, ώστε ο κάθε ένας πιστός από την γέννησή του να είναι μέσα στο δεδομένο για αυτούς περιβάλλον, χωρίς να αποκλείει ότι κάποιος φανατικά πιστός δεν μπορεί να το ξεπεράσει.

Το βίωμα λοιπόν προϋποθέτει, εκτός από τον περίγυρο, την τυφλή πίστη που κτίζεται με την κατήχηση σταδιακά από την κούνια. Αυτό που κάνει ο πιστός είναι να προσεύχεται και να παρακαλεί τον θεό του, και αυτός “**αν** τον κρίνει άξιο”, ή “**αν** η πίστη του είναι τόσο δυνατή”, “**αν** η έφεσή του για απάντηση αληθινή και αυθεντική”, τότε **ίσως** του “μιλήσει” και έτσι “**ίσως**” γίνει η καλούμενη και “αποκάλυψη” δηλαδή θα “βιώσει την επαφή με το θείο”, που όπως διατείνονται είναι πολύ ωραία και έτσι θα προετοιμαστεί για την ένωσή του με αυτόν, όταν πεθάνει ή αναστηθεί, όπως πιστεύουν οι χριστιανοί .

Το ότι η θρησκεία ενεργεί σαν ναρκωτικό το έχει ήδη σημειώσει ο Μαρξ, αλλά εμείς θα σταθούμε περισσότερο στις προϋποθέσεις για το “φτιάξιμο” αυτό. Επειδή βέβαια όλες αυτές οι προϋποθέσεις είναι έωλες, έχουν και την περίπτωση να μην είναι “εκ Θεού το βίωμα αλλά εκ Διαβόλου”, αν δεν πολυταυτίζεται με τα συμπεράσματα που θέλουν, αλλά ούτε με αυτό θα ασχοληθώ τώρα.

Όποιος έχει ασχοληθεί με άλλες θρησκείες, ξέρει ότι όλες, λίγο πολύ, τα ίδια λένε ή παραπλήσια, η δε προσπάθεια που κάνει ο πιστός είναι ολωσδιόλου παρόμοια. Όταν κάποιος προσεύχεται, η διαλογίζεται ή λέει μανδράς ή “κύριε ελέησον”, ή “ωμ”, ή “χάρε Κρίσνα” ή μετράει το κομπολόι, δεν κάνει τίποτα άλλο, από ένα είδος τελετουργίας με τον εαυτό του, ενώ απευθύνεται σε ένα λογιζόμενο ως “ανώτερο ον” ή σε μια ανώτερη δύναμη, που το προσωποποιεί φυσικά ανάλογα με την θρησκεία του σε κάποιον θεό ή άγιο, προφήτη, δάσκαλο ή οτιδήποτε θεωρεί ότι μπορεί να του μιλήσει με σοφία.

Στην ουσία φέρνει τον εαυτό του σε αυτοσυγκέντρωση, κατάνυξη, ή διαλογισμό. Αυτό σημαίνει ότι έχει συνειδητά ή ασυνείδητα, κλείσει (ή προσπαθεί να κλείσει) τις περισσότερες λειτουργίες του σώματος και του μυαλού και έχει αφήσει μόνο αυτές που του χρειάζονται εκείνη την στιγμή. Θέλει απεγνωσμένα μια απάντηση μια συμβουλή και όλο του το “είναι” στρέφεται σε αυτή την αναζήτηση. Είναι απλά μια προσπάθεια συνειδητού περιορισμού των χιλιάδων σκέψεων του εγκεφάλου και προσήλωσης στο ζητούμενο και τίποτα άλλο.

Κατά την διάρκεια αυτής της τελετουργίας, ή και μετά, μπορεί να νομίσει ότι παίρνει και απαντήσεις από ένα τυχαίο συμβάν, ή όραμα που θα το μεταφράσει σαν απάντηση, το οποίο δεν είναι τίποτα άλλο από μια **ξεκάθαρη κατανόηση του μυαλού του**. Άλλωστε το πως ο νους μας αποσυμβολίζει τα πράγματα και τους δίνει σημασία είναι εξαιρετικά πολύπλοκος, αλλά η Επιστήμη έχει απαντήσει σε μεγάλο βαθμό στον τρόπο αυτής της λειτουργίας. Εμείς μπορούμε να κατανοήσουμε τα αποτελέσματα με μερικά απλά ίσως και φαινομενικά άσχετα στοιχεία: Ο Rudolf Arnheim, στο “Τέχνη και Οπτική Αντίληψη – Η ψυχολογία της δημιουργικής όρασης” (Εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1999), αναφέρει πολλά και ενδιαφέροντα για το θέμα μας των σχημάτων που βλέπουμε σαν αποτέλεσμα της όρασης και της παρατήρησης...

Η όραση παίρνει το ακατέργαστο υλικό της εμπειρίας και δημιουργεί μια διάταξη γενικών μορφών, οι οποίες ισχύουν όχι μόνο σε μια μεμονωμένη περίπτωση αλλά και σε αναρίθμητες άλλες παρόμοιες (σ. 61).

Η πρόσφατη ψυχολογική σκέψη, λοιπόν μας ενθαρρύνει στο να θεωρήσουμε την όραση ως μια δημιουργική δραστηριότητα του ανθρωπίνου νου. Η αντίληψη επιτυγχάνει στο αισθητηριακό επίπεδο αυτό που στη σφαίρα της λογικής είναι

γνωστό ως κατανόηση... Η όραση είναι ενόραση (σ. 62).

Το σχήμα του αντικειμένου που βλέπουμε δεν εξαρτάται μόνον από την προβολή του στον αμφιβληστροειδή σε μια δεδομένη στιγμή. Για να ακριβολογήσουμε, η εικόνα καθορίζεται από το σύνολο των οπτικών εμπειριών που είχαμε απ' αυτό το αντικείμενο, ή απ' αυτό το είδος αντικειμένου κατά την διάρκεια της ζωής μας (σ. 63).

Σε ένα πείραμα γνωστό στους σπουδαστές της ψυχολογίας, αποδείχθηκε ότι η αντίληψη και η αναπαραγωγή ασαφών σχημάτων επηρεάζεται από προφορικές οδηγίες (σ. 65).

Η επίδραση της μνήμης αυξάνεται όταν κάποια προσωπική ανάγκη κάνει τον παρατηρητή να θέλει να δει αντικείμενα δεδομένων αισθητών ιδιοτήτων. Ο Gombrich λέει: "Όσο μεγαλύτερη βιολογική σχέση έχει ένα αντικείμενο μ' εμάς, τόσο περισσότερο θα είμαστε σε ετοιμότητα να το αναγνωρίσουμε -και συνεπώς θα είναι πιο ανεκτικά τα κριτήριά μας μορφολογικής συμφωνίας. Ένας άνδρας που περιμένει την φίλη του στη γωνία ενός δρόμου θα τη βλέπει σχεδόν σε κάθε γυναίκα που πλησιάζει, κι αυτή η τυραννία του μνημονικού ίχνους θα ενδυναμώνεται όσο περνάνε τα λεπτά στο ρολόι" (σ. 66).

Το ότι η εμφάνιση στο όνειρο ή στο "όραμα" οικείων μορφών είναι θέμα του μυαλού και είναι ανεξάρτητο "εξωτερικής επέμβασης", φαίνεται επίσης από το ότι οι αρχαίοι Έλληνες έβλεπαν στα όνειρά τους μορφές που απέδιδαν σε ένα από τους 12 θεούς τους ή τις αμέτρητες άλλες θεότητες τους. Ένας χριστιανός βλέπει τον Χριστό, την Παναγία ή τον τάδε άγιο, ένας μουσουλμάνος τον προφήτη, ή τους δικούς τους άγιους, κάποιος άλλος τον πατέρα του ή ένα αγαπημένο ή ακόμα και γνωστό πρόσωπο (τον δάσκαλό του, έναν πολιτικό ή οποιονδήποτε γνωστό ζωντανό ή και νεκρό). Ο κάθε ένας μορφοποιεί τα πάντα ανάλογα με τις απαντήσεις που θέλει το υποσυνείδητό του να του δώσει και με τις εικόνες που του είναι πιο οικείες ή πιο κατάλληλες ανά περίπτωση, δηλαδή με φορέα μια μορφή που είναι η κατάλληλη για αυτό.

Όσοι έχουν την εμπειρία της φροντίδας ενός υπερήλικα, ξέρουν ότι συχνά τα όνειρα, οι σκέψεις και ο λόγος σε αυτούς τους ανθρώπους, συγχέονται πολύ εύκολα μεταξύ ονείρου, σκέψης-φαντασίας και πραγματικότητας, χωρίς να είναι προφανής ή ξεκάθαρη η διάκριση.

Σε πειράματα που έγιναν (αναφέρθηκε και παραπάνω από τον Arnheim) έβαλαν δύο ομάδες ανθρώπων να δουν μια ταινία γεμάτη από παράσιτα σαν αυτά που βλέπαμε στις αναλογικές τηλεοπτικές οθόνες όταν δεν υπάρχει σταθμός, στην πρώτη δεν είπαν τίποτα, ζήτησαν μόνο να αναφέρουν στο τέλος ότι εικόνες δουν, ενώ στην δεύτερη είπαν ότι υπάρχουν οπωσδήποτε κάποιες εικόνες που φαίνονται αν προσέξει κανείς με προσοχή. Νομίζω ότι δεν χρειάζεται να σας πω ποια ήταν τα αποτελέσματα. Όλη η πρώτη ομάδα δεν είδε τίποτα, ενώ η δεύτερη σε μεγάλο ποσοστό περιέγραψε συγκεκριμένες εικόνες και συγκεκριμένες φιγούρες που νόμιζε ότι “είδε” στα παράσιτα της ταινίας.

Σ’ αυτή τη σχετική και μικρή ταινιούλα, με τίτλο “Ανθρώπινη σκέψη, κοινά σφάλματα”, έχει κάποια από τα στοιχεία που μπορούν να μας βοηθήσουν στην κατανόηση της ανθρώπινης σκέψης και οπτικής.

Το θέμα αυτό μπορούμε να το κατανοήσουμε καλύτερα ίσως σαν θέμα ψυχολογίας. Όταν μας προβληματίζει κάτι, και στο μυαλό μας έχουμε βασανιστικά ερωτήματα, δεν σημαίνει ότι το μυαλό μας επίσης, δεν δημιουργεί και αρκετές απαντήσεις. Μόνο που αυτές είναι στο υποσυνείδητο και θέλουν τον χρόνο τους για να ωριμάσουν και να φανερωθούν. Το ποια θα προκρίνουμε και ποιο θα είναι το αίτιο-σύμβολο που θα νομίσουμε ότι είναι η απάντηση, μπορεί να φαίνεται τυχαίο ή στιγμιαίο, ανάλογο και με άλλα ερεθίσματα, άλλα μέσα μας έχει ήδη δομηθεί. Στα όνειρα για παράδειγμα, γίνεται με την μορφή μιας οικείας φιγούρας όπως ήδη είπαμε, στον ξύπνιο μας από σχετικές καταστάσεις-σύμβολα, οράματα, ή τυχαίους θορύβους και εικόνες που μόνο εκείνη την στιγμή συνειδητοποιούμε ως σχετικές με το θέμα μας και που μας φαίνονται σαν η μόνη σωστή απάντηση, ή μας οδηγούν σε αυτή. Φυσικά οι φιγούρες αυτές δεν υπάρχουν, απλά τα μάτια μας μορφοποιούν τα πάντα, ακόμα και τον θόρυβο σε εικόνες αφού έχουν προγραμματιστεί από την φαντασία μας και την ιδεολογία μας, έτσι το μυαλό είναι αυτό που τις κάνει να έχουν κάποιο συγκεκριμένο νόημα για την δεδομένη περίπτωση. Το ίδιο συμβαίνει και στον ξύπνιο μας. Βλέπουμε μια εικόνα στην τηλεόραση που αναφέρεται σε αυτό ακριβώς που σκεπτόμαστε, και έτσι παίρνουμε την απάντησή μας. Φυσικά οι εικόνες στατιστικά είναι χιλιάδες, αλλά μόνο εκείνη την στιγμή το μυαλό μας δίνει την σημασία της σχετικότητας, για να δέσει την “αφήγησή” του.

Είναι προφανές ότι τέτοιες εμπειρίες μπορεί να έχει ο κάθε ένας είτε είναι θρήσκος είτε όχι. **Το πρόβλημα είναι ότι ο θρήσκος, την εμπειρία αυτή την αποδίδει ευθέως στον θεό του** (δεν μπορεί καν να φανταστεί και άλλο αίτιο, αφού σε αυτόν κατά βάση απευθύνεται), αλλά το χειρότερο είναι ότι αν είναι φανατικός ή νεοφώτιστος, πάντως οπωσδήποτε με την προτροπή του ιερατείου του, **προσπαθεί την δική του κατανόηση στο βίωμα αυτό να το περάσει σαν απόλυτη αλήθεια και στους άλλους.**

Σήμερα η επιστήμη της νευροφυσιολογίας έχει βρει το σημείο του εγκεφάλου που δίνει πληροφορίες, που κανονικά δραστηριοποιούνται κάτω από έντονη διανοητική προσπάθεια ή διανοητικό/σωματικό στρες. Μάλιστα, ενεργοποιώντας τα σημεία αυτά δίνει ο ερευνητής κατά βούλησή του στους εθελοντές-δοκιμαζόμενους την εικόνα μορφών στον χώρο που δεν υπάρχουν. Αυτά δηλαδή που συνήθως φαίνονται σαν οπτασίες ή άγγελοι ή οικείες μορφές. Η ψυχολογία-ψυχανάλυση έχει επίσης φθάσει σε ένα εξαιρετικό σημείο κατανόησης των ονείρων σαν μια εξωτερίκευση του υποσυνείδητου. Πράγματα και καταστάσεις που είναι θαμμένες ή κρυμμένες μέσα μας, εμφανίζονται περισσότερο ή λιγότερο συμβολικά μέχρι να συνειδητοποιηθούν και να βγουν τελείως στο φως της συνείδησής μας (δεν είναι τυχαίο το φαινόμενο της ονείρωξης ειδικά στους έφηβους, που δεν έχουν βρει φυσιολογική διέξοδο αλλά και στους φανατικούς πιστούς που καταπιέζουν τα σεξουαλικά ένστικτα στον ξύπνιο τους). Υποτίθεται ότι και η ύπνωση μπορεί και δουλεύει με αυτό ακριβώς το αποτέλεσμα. Το θέμα είναι ότι πολλά βιώματα που στο παρελθόν δεν είχαμε καμιά δυνατότητα να κατανοήσουμε και τα αποδίδαμε εύκολα σε θεϊκή συμβολή ή παρέμβαση, σήμερα είναι κατανοητά και αξιοποιήσιμα σε μεγάλο βαθμό, σαν εκφράσεις του ψυχισμού μας και κυρίως εξωτερίκευση υποσυνείδητων καταστάσεων.

Από την άλλη, μπορεί ένας θρήσκος να πει ότι η θρησκεία του έχει -υποτίθεται- τις δικές της λύσεις (άσχετα πως τις λέει η επιστήμη) για όλα αυτά τα θέματα (φυσικά ξέρουμε ότι και οι άλλες θρησκείες ισχυρίζονται το ίδιο, άσχετα αν τις νοηματοδοτούν με διαφορετικούς τρόπους). Μόνο που οι λύσεις ή τα συμπεράσματα που βγαίνουν από αυτές, εξαρτώνται από πολλούς και αστάθμητους παράγοντες που και οι ίδιοι οι θεϊστές προβάλλουν για να προλάβουν την συχνή αποτυχία τους, όπως σωστή κατήχηση, αληθινή πίστη, έφεση, αυθεντικότητα διάθεσης, αληθινή αγάπη για τον θεό τους, διάθεση του θεού τους (αν τον κρίνει άξιο, όπως λένε οι χριστιανοί) κ.λπ. κ.λπ., οι παράγοντες αυτοί όμως δεν είναι αποδεκτοί από τους άλλους θεϊστές που βάζουν δικούς τους

αντίστοιχα παράγοντες και καθόλου αποδεκτοί από τους μη θειστές, άρα δεν έχουν παγκόσμια και καθολική ισχύ. Αντίθετα η επιστήμη είναι το μοναδικό σίγουρο και κοινό όπλο που έχουμε σαν ανθρωπότητα για την κατανόηση και ίσως επίλυση αυτών των καλούμενων ψυχικών φαινομένων και βιωμάτων.

Φιλίστωρ

Διαβάστε επίσης:

- Το επιχείρημα της «προσωπικής εμπειρίας» για την ύπαρξη Θεού.
- Θρησκεία, θρησκοληψία και αυθυποβολή (ήτοι το «ιερό» κατούρημα ενός...κοπρόσκυλου).